

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 338:24

JEL Classification: C13, C38, L38

Охота В.І.,
канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародного
туризму і готельного бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Okhota V.I.,
cand.sc.(econ.), associate professor at the department
of international tourism and hospitality business,
Ternopil National Economic University

REGIONAL FEATURES OF TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE

Постановка проблеми. Розвиток туризму в регіонах України є запорукою підвищення економічної стабільності територій, рушійною силою забезпечення зайнятості та захистом від відтоку населення до інших областей, міст, закордону, сприяє збереженню та підтриманню різних пам'яток культури, мистецтва, історії, оскільки наявність останніх впливає на потоки туристів. Кожен регіон держави має ті або інші географічні, природно-ресурсні, інфраструктурні особливості, історично-культурні досягнення, які і формують потенціал розвитку туризму в регіоні. Постійна оцінка стану таких регіональних особливостей є важливим аспектом досягнення успіху окремих територій та всієї країни в рамках розвитку туристичної галузі. З огляду на це, вказана тема є актуальною та нагальною на нинішньому етапі становлення сфери туризму в регіонах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання розвитку туризму на регіональному рівні вивчаються в науковій праці Б. Андрушків, Л. Мельник [1]. Автори керуючись засобами статистично-порівняльного аналізу розкривають стан туристичної галузі Тернопільської області, визначають низку оптимізаційних заходів та напрямків розвитку туризму на регіональному рівні.

Науково-методологічні та практичні аспекти здійснення оцінки туристичної привабливості регіонів розглянуто в дослідженнях О.О. Антоненя А.О. Харченко А.О. [2], О.В. Музиченко-Козловської [6], З.О. Трифонової, М.М. Трифонової [9]. Зокрема, автори [2] із застосуванням методів багатомірного статистичного аналізу висувають методологію щодо поділу регіонів на різнорівневі туристичні кластери, створюють класифікацію груп регіонів за рівнем туристичної привабливості, визначають інтегральні показники оцінки вказаного параметру [2; 6; 9].

Основні напрямки стратегічного розвитку територій представлено в наукових дослідженнях О.О. Джанджугазової [3], Я.Б. Олійник, О.О. Любіцевої [7]. В зазначених науково-дослідницьких працях представлено підходи до формування стратегії розвитку регіонів із застосуванням методів стратегічного планування та аналізу, виявлено напрямки удосконалення стратегічних планів.

Незважаючи на існування методологічних напрацювань за даним питанням, існує проблема узагальненого підходу до оцінки певних параметрів туристичного розвитку, а саме, немає комплексного підходу до вивчення питання розвитку туризму на регіональному рівні.

Постановка завдання. Ціль дослідження – систематизація науково-методологічних підходів та оптимізація методології оцінки картини регіональних особливостей розвитку туризму в Україні. До основних завдань дослідження відносяться: здійснення систематизації науково-методологічних підходів оцінки регіональних особливостей розвитку туризму в країні; розробка методології аналізу стану туризму в регіонах України із використанням оптимального набору оціночних параметрів; аналіз регіональних особливостей розвитку туризму на рівні регіонів України із застосуванням авторської методології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічні, політичні зміни обумовили трансформації розвитку туристичної сфери країни, зокрема, якщо ще двадцять років тому традиційно туристичними в Україні вважалися Крим та Карпатський регіон (регіон Закарпаття, Прикарпаття, Карпат), то на початку 2018 р. відбулись зміни, і найбільш пріоритетними для туризму стали Київська, Львівська, Одеська, Миколаївська, Запорізька області. Низка параметричних показників, що визначають туристичну привабливість та формують особливості розвитку туризму в регіонах вимірюються на різних рівнях дослідження (науково-методологічному, статистичному). Знання цих параметрів, що дозволяють ідентифікувати туристичні особливості регіонів, важливе для створення регіональних інфраструктурних об'єктів, визначення проблемних напрямків розвитку, прогнозування оптимізаційних заходів щодо розвитку, залучення інвестицій до різних видів сфер туризму на рівні тих або інших регіонів.

Вивчення наукових та методологічних праць дозволило констатувати, що на сьогоднішній день існує низка підходів щодо оцінки особливостей стану туристичної привабливості регіонів країни. Для виявлення переваг та недоліків науково-методологічного забезпечення розглянемо основні положення вказаних підходів.

Можна виділити підхід О.О. Антоненць, А.О. Харченко [2], які пропонують методологію оцінки туристичної привабливості регіонів України, основу на використанні кореляційного, кластерного аналізу, методу інтегральних оцінок та методу вагових коефіцієнтів. Відповідно до методологічного підходу авторів, серед основних етапів оцінки можна виділити такі: здійснення вибору показників туристичної привабливості регіонів із застосуванням методу кореляції; проведення ієрархічного кластерного аналізу в цілях виділення кількості кластерів (груп) регіонів; аналіз кластерів із застосуванням методу к-середніх; здійснення розрахунку вагових коефіцієнтів значимості показників туристичної привабливості регіонів; визначення середньозважених критеріїв за підсистемами показників; проведення розрахунку загального показника туристичної привабливості за всіма категоріями обраних показників за регіонами (групами регіонів); узагальнюючий аналіз результатів оцінки показників туристичної привабливості регіонів. Слід підкреслити достатньо широке охоплення методів аналізу, використаних в методології. В контексті вказаного підходу необхідно звернути увагу на виділений авторами перелік показників, які використовуються для цілей аналізу, а саме: показники в рамках підсистеми ресурсів (кількість адміністративно-територіальних одиниць в складі регіону (області), стан розвитку природно-ресурсного потенціалу, кількість пам'яток національного, світового значення); підсистеми обсягу наданих туристичних послуг (кількості осіб, що скористалися послугами оздоровчих, санаторно-курортних закладів в рамках певного регіону, кількості туристів, які користувались послугами готелів, інших місць тимчасового проживання); підсистеми підприємств туристичної сфери (кількість оздоровчих, санаторно-курортних закладів, кількість номерів в готелях регіону, кількість одиниць мереж ресторанного господарства. Незважаючи на системність представленої методології, потрібно вказати на те, що перелік оцінюваних показників носить достатньо узагальнюючий характер. Зокрема, в складі показників підсистеми підприємств туристичної сфери не вказується на необхідність оцінки номального фонду за кожною категорією готелів (п'ять, чотири, три, дві, одна зірка), інших об'єктів, призначених для тимчасового розміщування (проживання) туристів (за рівнями обслуговування: 1-й, 2-й, 3-й, 4-й, 5-й). Цей аспект є дуже важливим і його ігнорування часто впливає на неготовність регіону до прийняття туристів.

Слід виділити інший науково-методологічний підхід щодо досліджуваної проблеми. Аналіз наукових та емпіричних матеріалів свідчить, що достатньо значне поширення отримав метод порівняльного аналізу. А саме, в науково-практичному дослідженні Б. Андрушківа, Л. Мельник [1] здійснено оцінку та аналіз сучасних регіональних особливостей розвитку туризму у Тернопільській області із використанням методу порівняння. Застосування цього методу є простим та дозволяє оцінити картину розвитку галузі туризму в часовому та просторовому вимірі. Вказаний метод є більшою мірою описовим і не дозволяє оцінити цілий спектр параметрів.

Окремо слід відзначити підхід науковців, які використовують метод порівняльного аналізу для оцінки та співставлення стану основних компонент туристичної привабливості регіонів. В науковій праці О.В. Музиченко-Козловської [6] сформовано структуру компонент розвитку туристичної привабливості регіонів, яка, за твердженням автора, може слугувати для цілей оцінки даного напрямку. До складу вказаних компонент автором віднесено: компоненту системи забезпечення регіону (базові (включають природно-туристичні ресурси, туристичні ресурси антропогенного характеру, матеріально-технічну базу туризму (інфраструктура, інвестиції)) та додаткові складові (складаються з трудових ресурсів та цінової політики); компоненту середовища (складові зовнішнього іміджу певного регіону). Зазначений підхід до переліку складових, які ідентифікують стан туристичних особливостей регіону, може бути використаний для поверхової статистичної оцінки та узагальнюючого аналізу стану розвитку туризму в рамках певних територій.

Існує також науково-методологічний комплексний підхід до оцінки стану ресурсного потенціалу туристичної сфери, представлений Я. Б. Олійником та О. О. Любіцевою. Автори в процесі створення національної Стратегії сталого розвитку туризму [7]:

- здійснили розробку інтегральної оцінки природних національних рекреаційно-туристичних ресурсів;

- визначили підхід до побудови ресурсно-рекреаційного рейтингу регіонів;

- окреслили рівні забезпеченості рекреаційно-туристичних ресурсів та виділили ресурсно-рекреаційні домінанти регіонів України (10 домінант регіонів України: індустріальна, культурно-історично-сакральна, лікувально-оздоровчо-туристська, культурно-історична, лікувально-оздоровча, сакральна, біосоціальна, оздоровчо-туристська, оздоровча, екологічна).

Вказане дослідження є вагомим внеском у розширення методологічної та емпіричної бази щодо визначеної проблеми, авторські методики дають змогу більш комплексно оцінити зазначений напрямок дослідження. Необхідно відмітити, що автори використовують метод балових оцінок та метод інтегральної оцінки.

В зарубіжних наукових колах існує підхід, що передбачає оцінку особливостей розвитку туризму в рамках регіонів через призму параметричної оцінки потенціалу ефективності [3]. Вказаний підхід, за твердженням дослідників, потрібен для створення туристичних кадастрів регіонів. Серед основних оціночних параметрів пропонується: 1) аналізувати: загальний склад та структуру фактичних ресурсів туристичної інфраструктури регіону; структуру потенціалу, ступінь використання індивідуальних туристичних потенціалів регіонів; можливості використання ресурсів; 2) вести систематичний облік стану туристично-рекреаційних ресурсів та визначати їх значення для розвитку туризму регіону.

Достатнє поширення серед науковців набув підхід інтегральної оцінки стану туристичного потенціалу територій, який як дозволяв оцінити окремі складові показники розвитку туризму, так і його загальний стан в регіоні. Зокрема, в дослідженні З.О. Трифонової, М.М. Трифонової [9] представлена методологія інтегральної оцінки особливостей туристичного розвитку регіонів, яка передбачає розрахунок та врахування таких показників, як природний потенціал, рівень забезпеченості історико-культурного потенціалу, рівень розвитку транспортної складової регіону, рівень розвитку туристичної інфраструктури. Незважаючи на невеликий перелік оціночних складових, на нашу думку, вказаний підхід дозволяє визначити весь спектр стану туризму в рамках регіону.

Аналіз існуючих науково-методологічних підходів, практичних досліджень дозволяє відзначити, що: характер регіональних особливостей розвитку туризму в регіонах країни можна оцінювати як за кількісними, так і за якісними параметрами та характеристиками; в процесі вибору напрямку аналізу можна обирати як комплексний аспект оцінки (проведення кількісно-якісного аналізу з виділенням напрямків туризму в контексті кожного регіону), так і експрес-оцінку особливостей рівня розвитку туризму в регіональному вимірі.

На підставі вивчення основних наукових матеріалів, методологій, аналітичних даних було розроблено та представлено авторську методологію експрес-аналізу особливостей рівня розвитку туризму в регіональному вимірі. Така методологія, на нашу думку, потрібна для цілей регулярного моніторингу (щорічного) стану розвитку туристичної сфери на регіональному рівні. Методологія побудована із використанням методу бальних оцінок, порівняльного, статистичного аналізу, методу ранжування. Вибір оціночних показників здійснювався на підставі ранжування основних можливих показників, що характеризують особливості туристичного розвитку регіонів. В табл. 1 представлено авторську методологію експрес-аналізу особливостей рівня розвитку туризму в регіонах України.

Таблиця 1

Методологія експрес-аналізу особливостей рівня розвитку туризму в регіонах України

№ з/п	Назва показника	Характеристика
1	2	3
I	1-й етап – Вибір оптимального складу оціночних показників стану рівня розвитку туризму в регіонах України. Для всіх регіонів України за станом на 01.01.2018 р. обрано такі показники:	За допомогою методу ранжування обирається оптимальний склад показників, що є ідентифікаторами розвитку.
1.1	показник природного потенціалу туристичної привабливості регіону (lnat)	Кількісна оцінка, одиниць об'єктів
1.2	показник історико-культурного потенціалу туристичної привабливості регіону (за пам'ятками світового рівня) (lhc)	Кількісна оцінка, одиниць об'єктів
1.3	показник розвитку транспортної інфраструктури (lt)	Якісна оцінка, від 0 до 100 балів (в напрямку покращення рівня якості та забезпечення)
1.4	показник розвитку колективних засобів розміщування (lhs)	
1.4.1	показник розвитку колективних засобів розміщування (lhh): номерний фонд за кількістю	Кількісна оцінка, одиниць номерів всіх колективних засобів розміщування (основних та додаткових)

продовження табл. 1

1	2	3
1.4.2	показник розвитку колективних засобів розміщування (I _{hj}): номерний фонд за категоріями засобів розміщування	$I_{hj} = I_{h5}, I_{h4}, I_{h3}, I_{h2}, I_{h1}, I_d$, де I _{h5} – частка номерного фонду для готелів категорії п'ять зірок; I _{h4} - частка номерного фонду для готелів категорії чотири зірки; I _{h3} - частка номерного фонду для готелів категорії три зірки; I _{h2} - частка номерного фонду для готелів категорії дві зірки; I _{h1} - частка номерного фонду для готелів категорії одна зірка; I _d - частка номерного фонду для додаткових засобів розміщування
1.5	показник розвитку закладів ресторанного господарства за кількістю (I _i)	Кількісна оцінка, одиниць закладів
II	2-й етап – визначення комплексного показника стану рівня розвитку туризму в кожному регіоні України (I _k)	$I_k = I_{nat} + I_{hk} + I_t + I_{hh} + I_i \rightarrow$ визначення характеру I _{hj} (номерного фонду за категоріями засобів розміщування)
III	3-й етап – порівняння значення комплексного показника стану рівня розвитку туризму за регіонами України	Використовується порівняльний аналіз за отриманими результатами на рівні всіх регіонів України

Джерело: розробка автора

Наукова новизна запропонованої методології полягає в тому, що вперше: представлено підхід, який передбачає оптимальний комплекс оціночних показників, що охоплюють основні характеристики розвитку туризму на регіональному рівні; також розроблена формула характеру номерного фонду за категоріями колективних засобів розміщування, яка допомагає визначити наочну картину за цим напрямком за кожним регіоном країни.

На підставі вказаної методології буде проведено експрес-аналіз особливостей рівня розвитку туризму в регіонах України за станом на 01.01.2018 р. Вихідні дані для розрахунку отримано із статистичних матеріалів щодо розвитку туризму в регіонах. В табл. 2 представлено визначення характеру I_{hj} (характеру номерного фонду за категоріями колективних засобів розміщування).

Таблиця 2

Визначення характеру I_{hj} (характеру номерного фонду за категоріями колективних засобів розміщування)

№ з/п	Назва регіону	Визначення характеру I _{hj}
1	2	3
I	Східноукраїнський макрорегіон	
	Харківська обл.	0,05 (5*); 0,18 (4*); 0,1 (3*); 0,67 (2*, 1*, d)
	Донецька обл. (окрім тимчасово окупованих територій регіону)	0,03 (3*); 0,97 (2*, 1*, d)
	Луганська обл. (окрім тимчасово окупованих територій регіону)	1 (2*, 1*, d)
II	Західноукраїнський макрорегіон	
	Львівська обл.	0,01 (5*); 0,04 (4*); 0,1 (3*); 0,85 (2*, 1*, d)
	Івано-Франківська обл.	0,01 (4*); 0,01 (3*); 0,98 (2*, 1*, d)
	Тернопільська обл.	0,1 (3*); 0,9 (2*, 1*, d)
	Волинська обл.	0,02 (4*); 0,02 (3*); 0,96 (2*, 1*, d)
	Рівненська обл.	0,04 (4*); 0,13 (3*); 0,83 (2*, 1*, d)
	Хмельницька обл.	0,02 (5*); 0,01 (4*); 0,01 (3*); 0,96 (2*, 1*, d)
	Чернівецька обл.	0,04 (4*); 0,05 (3*); 0,91 (2*, 1*, d)
	Закарпатська обл.	0,03 (4*); 0,04 (3*); 0,93 (2*, 1*, d)
III	Південноукраїнський макрорегіон	
	Запорізька обл.	0,01 (4*); 0,03 (3*); 0,96 (2*, 1*, d)
	Херсонська обл.	0,01 (4*); 0,02 (3*); 0,97 (2*, 1*, d)
	Одеська обл.	0,02 (5*); 0,1 (4*); 0,496 (3*); 0,384 (2*, 1*, d)
	Миколаївська обл.	0,01 (4*); 0,03 (3*); 0,96 (2*, 1*, d)

продовження табл. 2

1	2	3
	АР Крим та м. Севастополь (не розглядаються, оскільки є тимчасово окупованими територіями України)	
IV	Північноукраїнський макрорегіон	
	Житомирська обл.	0,03 (3*); 0,97 (2*, 1*, d)
	Київська обл. (в т.ч. м. Київ)	0,02 (5*); 0,15 (4*); 0,35 (3*); 0,48 (2*, 1*, d)
	Чернігівська обл.	0,02 (4*); 0,04 (3*); 0,94 (2*, 1*, d)
	Сумська обл.	0,02 (4*); 0,04 (3*); 0,94 (2*, 1*, d)
V	Центральноукраїнський макрорегіон	
	Вінницька обл.	0,01 (4*); 0,04 (3*); 0,95 (2*, 1*, d)
	Дніпропетровська обл.	0,004 (5*); 0,05 (4*); 0,06 (3*); 0,886 (2*, 1*, d)
	Кіровоградська обл.	0,02 (3*); 0,98 (2*, 1*, d)
	Полтавська обл.	0,01 (5*); 0,01 (4*); 0,06 (3*); 0,92 (2*, 1*, d)
	Черкаська обл.	0,01 (4*); 0,03 (3*); 0,96 (2*, 1*, d)

Джерело: складено за матеріалами [4; 5; 8; 10]

Результати табл. 2 свідчать, що номерний фонд Харківської, Львівської, Хмельницької, Одеської, Київської, Дніпропетровської, Полтавської областей був представлений всіма категоріями колективних засобів розміщування. Найбільш рівномірний розподіл структури категорій номерів колективних засобів розміщування відмічено в Київській області (в т.ч. м. Києві).

В табл. 3 представлено експрес-аналіз особливостей рівня розвитку туризму в регіонах України за станом на 01.01.2018 р.

Таблиця 3

Експрес-аналіз особливостей рівня розвитку туризму в регіонах України за станом на 01.01.2018 р.

№ з/п	Назва регіону	Значення показника					
		Inat	lhk	lt	lhh	li	lk
1	2	3	4	5	6	7	8
I	Східноукраїнський макрорегіон	134	6	1,6	32712	6523	39376,6
	Харківська обл.	47	2	0,6	13876	2999	16924,6
	Донецька обл. (окрім тимчасово окупованих територій регіону)	44	2	0,5	17357	2390	19793,5
	Луганська обл. (окрім тимчасово окупованих територій регіону)	43	2	0,5	1479	1134	2658,5
II	Західноукраїнський макрорегіон	1428	16	4,4	86501	12383	100332,4
	Львівська обл.	148	2	0,6	32927	3506	36583,6
	Івано-Франківська обл.	220	2	0,5	14695	1500	16417,5
	Тернопільська обл.	458	2	0,5	4077	769	5306,5
	Волинська обл.	127	2	0,6	6135	834	7098,6
	Рівненська обл.	55	2	0,5	3798	965	4820,5
	Хмельницька обл.	40	2	0,6	5566	1129	6737,6
	Чернівецька обл.	39	2	0,5	3993	1025	5059,5
	Закарпатська обл.	341	2	0,6	15310	2655	18308,6
III	Південноукраїнський макрорегіон	180	8	2,2	146638	7703	154531,2
	Запорізька обл.	89	2	0,6	39540	1830	41461,6
	Херсонська обл.	27	2	0,5	24681	1271	25981,5
	Одеська обл.	53	2	0,6	53188	3622	56865,6
	Миколаївська обл.	11	2	0,5	29229	980	30222,5
	АР Крим та м. Севастополь (не розглядаються, оскільки є тимчасово окупованими територіями України)	-	-	-	-	-	-

продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8
IV	Північноукраїнський макрорегіон	206	8	2,3	45716	13244	59176,3
	Житомирська обл.	41	2	0,6	4043	1049	5135,6
	Київська обл. (в т.ч. м. Київ)	102	2	0,7	34878	10827	45809,7
	Чернігівська обл.	17	2	0,5	3884	706	4609,5
	Сумська обл.	46	2	0,5	2911	662	3621,5
V	Центральноукраїнський макрорегіон	559	10	2,9	47467	7233	55271,9
	Вінницька обл.	189	2	0,6	6217	1308	7716,6
	Дніпропетровська обл.	63	2	0,6	22794	2977	25836,6
	Кіровоградська обл.	52	2	0,5	2732	738	3524,5
	Полтавська обл.	59	2	0,6	8866	1278	10205,6
	Черкаська обл.	196	2	0,6	6858	932	7988,6

Джерело: складено за матеріалами [4; 5; 8; 10]

Як видно з проведеного експрес-аналізу (табл. 3), Одеська обл. має найбільш високе значення комплексного показника стану рівня розвитку туризму (56865,6). Така ситуація пов'язана, по-перше, з тим, що вказаний регіон має найбільший номерний фонд в Україні, по-друге, в Одеській області, переважно, в м. Одеса, сформовано масштабну інфраструктуру закладів ресторанного господарства (посідає третє місце серед регіонів за кількістю), по-третє, в рамках даної території є значна кількість природних пам'яток країни, які складають потенціал туристичної привабливості;

- друге місце за вказаним показником належить Київській обл. (в т.ч. м. Києву) (45809,7). Така картина пов'язана із високим значенням основних оціночних показників. Зокрема, номерний фонд в цьому регіоні займає третє місце по країні, кількість закладів ресторанного господарства є найвищою по Україні, кількість природних пам'яток країни, що складають потенціал туристичної привабливості, є вагомою, порівняно з іншими регіонами. Транспортна інфраструктура, незважаючи на суттєві проблеми, вирізняється найвищим рівнем по країні;

- третє місце за досліджуваним показником займає Запорізька обл., переважно, за рахунок номерного фонду та кількості природних пам'яток, що приваблюють туристів. На четвертому місці в рамках аналізу знаходиться Львівська обл., яке вона посіла завдяки достатньо високому значенню всіх оцінюваних показників.

Цікавою є картина особливостей рівня розвитку туризму в макрорегіонах України, отримана за допомогою авторської методики експрес-аналізу. Як показують розрахунки (табл. 3), найбільш високе значення комплексного показника стану рівня розвитку туризму відмічено в Південноукраїнському та Західноукраїнському макрорегіонах. В розрізі аналізу за макрорегіонами слід відмітити, що найбільший потенціал природних пам'яток зосереджено в Західноукраїнському макрорегіоні, найбільший номерний фонд має Південноукраїнський макрорегіон, найбільший потенціал закладів ресторанного господарства має Київська область (в тому числі м. Київ), найвища кількість історико-культурних пам'яток зосереджена в Західноукраїнському макрорегіоні.

Висновки з проведеного дослідження. Систематизація науково-методологічних підходів, практичних досліджень дозволила сформулювати основні тенденції щодо оцінки особливостей рівня розвитку туризму в регіонах України. Виявлено, що: вказані аспекти в науково-методологічних, практичних колах аналізують як за кількісними, так і за якісними параметрами і характеристиками; використовується як комплексний аспект оцінки (здійснення кількісно-якісного аналізу з виокремленням напрямків туризму в контексті кожного регіону), так і експрес-оцінка особливостей рівня розвитку туризму в регіональному вимірі. В рамках аналізу основних наукових матеріалів, методологій, аналітичних даних було сформовано та представлено авторську методологію експрес-аналізу особливостей рівня розвитку туризму в регіональному вимірі. Проведена оцінка стану особливостей рівня розвитку туризму в регіонах України із використанням даної методології дозволила визначити наочну картину за даним напрямком дослідження. Визначено основні характеристики номерного фонду регіонів країни, виявлено регіони України, які мають найбільший рівень розвитку за оцінюваним переліком показників розвитку туристичного потенціалу. Можна констатувати, що використання представленої розробки розширює науково-методологічну базу дослідження, дозволяє комплексно оцінити стан розвитку туризму в регіонах України.

Література

1. Андрушків Б., Мельник Л. Регіональні особливості розвитку туризму у Тернопільській області. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у*

глобальному, регіональному та локальному вимірах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 22-24 вересня 2016 року. Тернопіль: Крок, 2016. С. 46-48.

2. Антонєць О. О., Харченко А. О. Оцінка туристичної привабливості регіонів України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2016. № 1 (12). С. 137–141.

3. Джанджугазова Е. А. Формирование стратегии развития регионального туристско-рекреационного комплекса: дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.05. М., 2005. 204 с.

4. Колективні засоби розміщування в Україні у 2017 році. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 142 с.

5. Литвиненко В. О. Категоризація готелів Дніпропетровської області: сучасний стан та перспективи розвитку. URL: <http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10litvinenko.htm> (дата звернення: 05.06.2018).

6. Музиченко-Козловська О. В. Розвиток туристичної інфраструктури – чинник туристичної привабливості території. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 714. С. 229-237.

7. Олійник Я. Б., Любіцева О. О. Стратегія сталого розвитку туризму в Україні: географічний підхід. *Географія в інформаційному суспільстві*. 2008. № 1. С. 191-199.

8. Статистика щодо кількості закладів ресторанного господарства в Україні. URL: <https://regulation.gov.ua/startup/statistics/restaurant-map> (дата звернення: 05.06.2018).

9. Трифонова З. А., Трифонова М. М. Оценка туристского потенциала территории Чувашской Республики. *Вестник ВГУ*. 2010. № 1. С. 38-40.

10. Туризм. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.06.2018).

References

1. Andrushkiv, B., and Melnyk, L. (2016), "Regional features of tourism development in Ternopil region", *materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Formuvannia mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh"* [Materials of the International Scientific and Practical Conference "Formation of a mechanism for strengthening the competitive positions of national economic systems in global, regional and local dimensions"], September 22-24, Krok, Ternopil, Ukraine, pp. 46-48.

2. Antonets, O.O. and Kharchenko, A.O. (2016), "Estimation of tourist attractiveness of regions of Ukraine", *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, no. 1 (12), pp. 137-141.

3. Dzhandzhugazova, E.A. (2005), "Formation of a strategy for the development of a regional tourist and recreational complex", Thesis abstract of Dr. Sc. (Econ.), 08.00.05, Moscow, Russia, 204 p.

4. State Statistics Service of Ukraine (2018), *Kolektyvni zasoby rozmishchuvannia v Ukraini u 2017 rotsi* [Collective placement in Ukraine in 2017], Kyiv, Ukraine, 142 p.

5. Lytvynenko, V.O. (2017), "Categorization of hotels of Dnipropetrovsk region: the current state and prospects of development", available at: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_litvinenko.htm (access date June 05, 2018).

6. Muzychenko-Kozlovska, O.V. (2011), "The development of tourism infrastructure is a factor in the tourist attractiveness of the territory", *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*, no. 714, pp. 229-237.

7. Oliinyk, Ya.B. and Liubitseva, O.O. (2008), "The Strategy of Sustainable Tourism Development in Ukraine: A Geographical Approach", *Heohrafiia v informatsiinomu suspilstvi*, no. 1, pp. 191-199.

8. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2018), "Statistics on the number of restaurants in Ukraine", available at: <https://regulation.gov.ua/startup/statistics/restaurant-map> (access date June 05, 2018).

9. Trifonova, Z.A. and Trifonova, M.M. (2010), "Assessment of the tourist potential of the territory of the Chuvash Republic", *Vestnik VGU*, no. 1, pp. 38-40

10. State Statistics Service of Ukraine (2018), "Tourism. Statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date June 05, 2018).

Стаття надійшла до редакції 12.06.2018 р.

Рецензент: д.е.н., професор Тернопільського національного економічного університету В.Я. Брич